

Hoe leer je een tweede taal?

Kleuters leren makkelijker een tweede taal dan jongvolwassenen. Dat komt doordat jonge kinderen een taal op de automatische piloot leren terwijl scholieren veel grammaticaregeltjes moeten leren. Een lesmethode waarbij scholieren de grammatica op een onbewuste manier aanleren, net als kleuters doen, heeft meer resultaat.

Is het niet merkwaardig dat middelbare scholieren rapportcijfers krijgen voor dezelfde prestatie die een kleuter moeiteloos neerzet? Sterker nog, sommige kleuters leren twee talen tegelijk zonder woordenboek, zonder grammatica en zonder schriftelijke overhoringen en proefwerken. Kinderen in de basisschoolleeftijd kost het al wat meer moeite en pubers leren echt niet meer spelenderwijs Frans, Duits of Latijn. Wat zou de oorzaak kunnen zijn?

Hoe ouder je bent op het moment dat je een tweede taal gaat leren, hoe kleiner de kans is dat je die taal net zo goed zult leren als iemand wiens moedertaal het is. Vooral na je twaalfde jaar wordt die kans snel kleiner.

Waarom leer je als kleuter beter een tweede taal?

- Kleuters kunnen beter luisteren naar taal.
- Kleuters kunnen beter onthouden.
- Kleuters hebben minder zorgen aan hun hoofd.
- Kleuters leren niet uit boeken.
- Kleuters leren geen taalregels maar ontdekken ze zelf.
- Kleuters hebben meer motivatie dan tieners en pubers.

- Tieners en volwassenen hebben meer ervaring met leren.
- Tieners en volwassenen kennen meer trucs om woorden te onthouden, ze schrijven ze bijvoorbeeld op.
- Tieners en volwassenen sloven zich te veel uit om een taal te leren.
- Tieners en volwassenen leren niet genoeg van schriftelijke overhoringen en proefwerken.
- Tieners en volwassenen kunnen een taal niet meer leren zoals kleuters dat doen.

Alle bovenstaande uitspraken hebben een kern van waarheid in zich, maar de laatste uitspraak geeft de beste verklaring. Jonge kinderen pakken het leren van een tweede taal net zo aan als ze het met hun moedertaal doen, op een natuurlijke manier.

Talen leren vroeger en nu

Jonge kinderen leren taal helemaal op de automatische piloot. Scholieren leerden vroeger nieuwe talen vooral met behulp van vertaal oefeningen en grammaticaregels, eigenlijk precies tegengesteld aan hoe een kleuter het doet. Dat had vooral tot resultaat dat men een vreemde taal prima kon lezen, maar slecht kon spreken en vaak nog slechter verstaan. Vraag je ouders

maar eens of ze niet in paniek raakten als ze meer dan één zinnetje Frans achter elkaar moesten verstaan. Vaak herkennen (oudere) Nederlanders niet wat er gezegd wordt, omdat het te veel (milli-)seconden kost om die Franse woorden te onderscheiden en te begrijpen. Dan is de spreker al weer een zin verder zodat men al snel hopeloos achter raakt met het verwerken van wat er gezegd wordt.

In de huidige lesmethoden is luisteren en spreken veel belangrijker geworden en worden leerlingen erop getraind om snel woorden in een vreemde taal te herkennen en daarop te reageren. Je kunt toch moeilijk in een gesprekje een minuut bedenktijd nemen om eerst de vervoeging van de *futur* voor jezelf af te draaien voordat je antwoord geeft. Toch spreken ook de huidige middelbare scholieren zelden zo goed Frans als de Fransen zelf.

Automatische piloot

De belangrijkste oorzaak lijkt te zijn dat 12-plussers een taal niet meer kunnen leren op de automatische piloot. Waarom? Misschien is het leren van een taal op vroege leeftijd wel zoiets als het leren zingen van jonge vogeltjes. Als je het niet leert in de gevoelige periode, leer je het nooit meer goed. Dat is ook het geval als jonge katjes enige weken in het pikdonker gehouden worden. Na die tijd kunnen ze niet meer goed leren zien. En zo was het ook met Genie, een meisje dat tot haar twaalfde zat opgesloten en tot wie niet of nauwelijks gesproken werd. Genie leerde in haar latere vrijheid wel veel woorden, maar ze leerde niet meer om goede zinnen te maken. Ook dove kinderen die pas op latere leeftijd met gebarentaal in aanraking komen, leren die taal nooit meer zo volledig als kinderen die dat van peuter af aan leerden.

Moet je grammatica kennen om een taal te leren?

Je weet vast veel meer van het Nederlands dan van het Frans of Latijn als je die talen pas een paar jaar op school gehad hebt. Maar weet je ook meer van de grammatica van het Nederlands dan van het Latijn of Grieks? Test je grammatica van het Nederlands.

De volgende zin is gezegd door een volwassene die Nederlands leert: *Toen een meisje heeft brood gepakt.*

Tegen welke grammaticaregel wordt hier gezondigd?

De spreker hierboven wist niet dat in het Nederlands het vervoegde werkwoord in een hoofdzin altijd op de tweede plaats komt:

- Een meisje **heeft** toen brood gepakt
- Toen **heeft** een meisje brood gepakt
- Brood **heeft** een meisje toen gepakt

Weet je ook welke twee grammaticaregels in onderstaande zin niet toegepast werden?
Ik niet kom omdat ik moet morgen naar de dokter.

De eerste regel weet je al uit de vorige test: *niet* mag niet voor *kom* staan omdat het werkwoord op de tweede plaats moet staan. Maar die regel geldt alleen voor hoofdzinnen. In bijzinnen komt het vervoegde werkwoord aan het eind van de zin: *Ik kom niet omdat ik morgen naar de dokter moet.*

Als je de antwoorden op de vragen hierboven goed had, heb je een prima kennis van de regels van de Nederlandse woordvolgorde. Maar het kan heel goed dat je die regels helemaal niet kende voordat deze vraag kwam. Met je intuïtie van moedertaalspreker kun je heel goed bepalen wat wel of niet een goede Nederlandse zin is, zonder dat je de regels expliciet kunt noemen.

Van het Latijn zul je daarentegen wel de regel kennen dat de woordvolgorde vrij is, maar je luister- en spreekvaardigheid zullen op niveau nul liggen en met je schrijfvaardigheid zal het niet veel beter zijn. En je leessnelheid zal in het Nederlands zeker 50 keer zo hoog zijn. Moet je dus grammatica kennen om goed een taal te leren? Het antwoord is nee, zeker niet als het je moedertaal is.

Onderdompelen

Grammaticaregels helpen vooral als je de tijd hebt om na te denken, bijvoorbeeld bij schriftelijke opgaven, maar bij luisteren en spreken heb je er niet veel aan. Dan komt het aan op snelheid. In het verleden hebben vreemde-taaldocenten geëxperimenteerd met allerlei methodes die de automatisering van taal moesten bevorderen. Maar drillen in het talenpracticum leidde ook niet tot het gewenste resultaat. Leerlingen werden wel betere sprekers maar juist bij de schriftelijke taken maakten ze veel grammaticale fouten. Onderdompelen in de tweede taal is een andere methode. Deze methode leidt bij leerlingen van tweetalige scholen vaak tot goede resultaten.

Je zou dus kunnen zeggen dat het geheim van de smid is om leerlingen – net als kleuters – ertoe te brengen zelf onbewust de regels van de nieuwe grammatica aan te leren.

Onderdompelen is een heel probaat middel en veel contact met leeftijdgenoten in het buitenland werkt ook prima. Maar wat als je dat allemaal niet hebt?

Impliciete en expliciete taalkennis

Er twee soorten taalkennis: de impliciete (intuïtieve) taalkennis waarvan je als spreker eigenlijk de regels niet kent en de expliciete kennis van taal waarbij je vooral de regels kent maar die niet blindelings kunt toepassen. De ene soort kennis, de expliciete, kan maar moeilijk overgaan in de andere soort, de impliciete. Als je wilt weten hoe het gesteld is met je eigen grammaticale intuïtie over de zinsvolgorde van het Frans, moet je maar eens proberen zo snel mogelijk een oordeel te geven over de zinnen hieronder.

Vraag: Is dit een Franse zin, ja of nee?

1. *Jean a les fraises mangé.* ja/nee
2. *Hier mangeat Jean les fraises.* ja/nee
3. *Jean a mangé les fraises.* ja/nee
4. *Hier Jean a mangé les fraises.* ja/nee
5. *Hier Jean mangeait les fraises.* ja/nee
6. *Hier a Jean mangé les fraises.* ja/nee

(Bron: Hulk 1991)

Als je zin 1 of 2 goed vindt, dan heb je de zinsvolgorde van het Nederlands op het Frans toegepast. De zinsvolgorde van zin 6 is noch in het Frans, noch in het Nederlands correct. De zinnen 3, 4 en 5 zijn goed Frans. Uit tests is gebleken dat 73% van de eersteklassers, 40% van de tweedeklassers, 2% van de derdeklassers en niemand van de eerstejaarsstudenten Frans zin 1 goed vindt. In zin 2 zijn het werkwoord en het onderwerp omgewisseld en dat is een typisch Nederlands verschijnsel (het werkwoord staat op de tweede plaats!) dat niet is toegestaan in het Frans. 92% van de eersteklassers vindt zin 2 goed Frans, 50% van de tweedeklassers, 32% van de derdeklassers, maar ook nog 10% van de eerstejaars Frans. Bij zin 6 zijn ook het werkwoord en het onderwerp verwisseld en deze zin wordt door 8% van de derdeklassers en 6% van de eerstejaarsstudenten goed gevonden.

Wat zegt dit resultaat nu? Dat de grammatica van de moedertaal invloed heeft op het leren van de tweede taal. En ook dat het ene kenmerk van de moedertaal zijn invloed langer laat gelden dan het andere kenmerk. Dat je hulpwerkwoord en hoofdwkwoord bij elkaar moet houden in het Frans (zin 1 is dus fout) wordt sneller geleerd dan dat het onderwerp en het werkwoord niet van plaats mogen wisselen (zinnen 2 en 6). En dat terwijl buitenlanders die Nederlands leren, juist veel moeite hebben om het werkwoord in een hoofdzin op de tweede plaats te zetten.

Kortom:

- Je hoeft geen expliciete (grammaticale) kennis te hebben om een andere taal te leren spreken.
- De grammatica van de moedertaal heeft invloed op het leren van een andere taal.